

Література

1. Краткий словарь когнитивных терминов (КСКТ) / Под общей редакцией Е. С. Кубряковой. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. – 245 с.
2. Кубрякова Е. С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова память // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М. : Наука, 1991. – С. 85–95.
3. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учебн. пособ. – Минск : Тетра-Системс, 2004. – 256 с.
4. Ревзина О. Г. Память и язык // Критика и семиотика. – Вып. 10. – Новосибирск, 2006. – С. 10–24.
5. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. – К. : АртЕк, 1998. – 336 с.

УДК 130.122

ДУХОВНИЙ СВІТ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Миклуш А.

*Наук. керівник – Цюприк А.Я., канд. пед. наук,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (м. Львів)*

Українське суспільство належить до перехідних з характерними для нього ознаками, такими як нестабільність і суперечливість. Досить відчутно ці процеси позначаються на сучасній молоді, яка прагне реалізувати себе в житті, прагне до самостійності й самовираження.

Формування духовного світу дітей та молоді, духовності як провідної якості особистості – велике і складне завдання, що стоїть у центрі уваги педагогів, вихователів, учителів, батьків, широкого педагогічного загалу. Особливо актуальності воно набуває сьогодні, коли складності соціально-економічного й політичного розвитку країни боляче вразили молодь. Серед дітей та молоді падає духовність, що пояснюють насамперед зниженням рівня життя в Україні, відсутністю соціальної захищеності, явним і прихованим безробіттям, інфляцією, невизначеністю моральних орієнтирів у політиці держави і повсякденному житті. Засоби масової інформації та комунікації дедалі більше впливають на суспільство й особливо на молодь, пропагують насилля, зброю.

Головна мета духовно-морального виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури духовно-моральних відносин, формування у молоді незалежно від національної належності особистих рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, правової, трудової, екологічної культури.

Розвиток вільної, відповідальної та гуманної особистості безпосередньо пов'язаний із її морально-духовними цінностями, які повинні бути закладені ще від народження. Адаже духовність, моральність для людини передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі і зосередженість на морально-духовній культурі людства. Цілі і наміри духовно та морально зрілої особистості вкорінені в системі надіндивідуальних цінностей, завдяки чому вони виконують функцію вищого критерію орієнтування у світі й опори для самовизначення особистості.

Про морально-духовну цінність можна говорити лише тоді, коли ставимо запитання: заради чого здійснюється діяльність людини, в чому сенс досягнення тих або інших цілей, прагнень, намірів. Тому сфера морально-духовних цінностей включає сенс життя, любові, добра, зла тощо, тобто сенс загальних моральних категорій. А коли це так, то людина завжди усвідомлює свої духовні цінності на противагу особистим цінностям, які далеко не завжди мають усвідомлений характер. Зважаючи на складність і значущість, метою справжньої освіти має стати моральне самоусвідомлення, виховання та розвиток духовних якостей.

Загалом духовність особи має складну морфологічну структуру. Ю. Кобіна подає три прошарки цієї структури: перший – смислосначимі константи як своєрідні норми та обов'язки; другий – аналіз нових ідей і цінностей за допомогою ідей і цінностей, що вже існують у свідомості; третій – корегує проаналізований та перероблений смисловий матеріал і моральний досвід. На останньому прошарку, на думку дослідниці, виникає актуальне питання: що є важливішим для особистості – світ у такому аспекті, в якому він існує, чи видимість світу? [1, с. 17]. Відзначимо, що у філософській і психологічній (частково культурологічній) літературі духовність трактують у трьох площинах: а) як соціокультурний феномен; б) як когнітивно-психологічний механізм; в) як внутрішній та індивідуально-особистісний стан.

Духовний світ особистості відображає індивідуальну, неповторну форму прояву, існування та функціонування духовного життя суспільства. Творча спрямованість індивіда, його наснага та енергія визначені спрямованістю всіх розумових, емоційно-чуттєвих, вольових якостей людини, її здатністю до самоусвідомлення себе як особистості у певному суспільстві. У науково-дослідницькій літературі розрізняють поняття “духовність” і “душевність”. Під “душевністю” зазвичай розуміють чуттєвий світ людини. Якщо духовне є ціннісним змістом свідомості, то душевне – це та сама цінність, представлена в переживаннях і почуттях.

У реалізації завдань духовно-морального виховання молоді на сучасному етапі є чимало проблем. Одні з головних: розпад традиційного укладу, заснованого на традиційному світосприйнятті звичаїв, відносин, правил доброго і благочестивого життя; проблема малої кількості справжніх носіїв традиційної християнської культури, що пов'язано з браком духовного досвіду; розпад і криза сім'ї, низький рівень духовно-моральної культури більшості сучасних батьків; некомпетентність сім'ї у питаннях

духовного становлення і виховання дитини; недостатній рівень культури і професійної компетентності педагогів у питаннях змісту і методики духовно-морального виховання [2].

Важливою характеристикою духовного світу людини є її залученість до культурного надбання своєї Батьківщини, держави, народу, найкращих зразків світової і вітчизняної духовної спадщини. Своєю чергою, духовність особистості формується за можливості на певному етапі свого розвитку роботи власний відбір культурних цінностей і, засвоюючи їх, перетворювати в особистісні характеристики.

Також зауважимо, що формування духовності молоді сьогодні набуває особливої актуальності, адже складності соціально-економічного і політичного розвитку країни накладають болочий відбиток на молодь країни. Засоби масової інформації та комунікації дедалі більше впливають на суспільство й особливо на молодь, пропагують насилля, зброю, силу, прищеплюють моральне ставлення до повсякдення. У більшості молодих людей, котрі заклопотані повсякденними проблемами і негараздами, спостерігається невисокий рівень культурних потреб. Культурні потреби й запити здебільшого зведені до найпростіших та невимогливих проявів, задоволення яких не потребує організаційних, інтелектуальних чи вольових зусиль (відвідування дискотек, клубних вечорів, перегляд телепрограм тощо). Водночас відвідування концертів класичної музики, музеїв, виставок, що потребує певного рівня духовної компетенції, не є поширеним способом проводити дозвілля. Відбувається зрушення свідомості молоді. Матеріальна скрута, нестача коштів негативно позначаються на стані культури, зсувають культурні вподобання в бік спрощених видів дозвілля. Утім, уже не слід очікувати, що покращання матеріальної ситуації автоматично сприятиме підвищенню духовності молоді.

Ситуація призводить до відчуження дітей та молоді від моралі і спонукає їх до власних пошуків самореалізації та, врешті-решт, до певного заперечення духовності й моральності. Ці процеси посилені кризовим станом сучасної людини, яка перестає відігравати важливу роль для залучення дитини до морального та духовного вдосконалення.

Отже, кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, їхні традиції, звичаї, мову, культуру; з іншого – проходить процес усвідомлення цього духовного багатства та формування соціальної, етнічної або національної самоідентифікації. Останнє відбувається під впливом таких чинників, як соціальне середовище життєдіяльності молодої людини, культура, освіта, виховання та самовиховання.

Література

1. Кобина Ю.Е. Актуалізація духовних цінностей в життєвому світі сучасної людини. – Ставрополь : СГУ, 2007. – С. 16–19;
2. Сухомлинська О.В. Духовно-моральне виховання дітей і молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. – К., 2006. – 43 с.